

יו"ל ע"י
מבצרי התורה והחינוך
שע"י קהל הסידי מכנובוקא בעלזא בית שמש
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הלכה

הרה"ג ר' יהואל חיים ליבערמאן שליט"א

באמת ובתמים

לוקח שדות אבל לא כרמים, כרמים ולא שדות - אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים". שהתורה נותנת את כל מיני התענוגים - כל אחד לפי מה שלבו חפץ. מי שרוצה טעם כסף - אין בהכרח שמקבל גם טעם זהב כי אם טעם כסף הוא מקבל בהדר ובחן. וכן הלאה.

אבל באמת, עומק הפשט הוא, "שהתורה כוללת כל הטובות שבעולם" (אור החיים הק' פר' כי תבא כו, א). התורה הקדושה כוללת בתוכה כל מיני הטעמים והתענוגים. וגם זה שעיקר תאוותו לטעם כסף, מלבד טעם הכסף הרי הוא זוכה גם לטעם זהב ונחושת וכל שאר מיני הטעמים.

ולענייננו: האדם שזוכה להיות דבוק בתורה, וללכת עם האמת הפנימית שלו להיות מחובר ומקושר לחלקו המיוחד שנתן לו הקב"ה - כל אחד ואחד כפי הברכה אשר בירכו ה' בלי התפעלות מהסביבה ומבני אדם. אזי גם אם חלקו - לדוגמה - בחלק הבקאות של התורה, מלבד הטעם הנפלא שיזכה להרגיש בחלקו המיוחד שלו, יוסיף וירגיש גם את טעם העיון וטעם החריפות וכל מיני הטעמים והתענוגים שיש בכל הדרכים המצויים בתורה הקדושה.

בראש ובראשונה נותנת התורה הקדושה לאדם את שלוות הנפש שזכה אליה שמואל, "כי שם ביתו - כל מקום שהלך שם ביתו עמו" (ברכות י" ע"ב), לשמוח ולמצוא טעם וחת בחלקו אשר בירכו ה', כל-כך יהנה וישמח בבית המפואר ובחלק שנתברך מן שמיא עד שלפי האמת אינו שואף לצאת מגבולותיו לגבולותיו של חבירו. ולאחר שכבר באה סערת נפשו על מקומה בשלום, מוסיף ומשבר כל הגבולות והמחיצות החוצצים בעדו להרגיש ולטעום את כל הטעמים המיוחדים שיש בתורה הקדושה, שישלימו בעיניו את תפארתו זיו נועם התורה.

לא לחינם אמר כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע לאותו רב שנדרף בעירו ע"י מתנגדיו, שיתיישב ללמוד תורה, ולמול התורה מתבטלים כל המניעות. אין הכוונה, שהתורה הוא עצה להיסח הדעת מפני הרדיפות, אלא תורת ה' תמימה משיבת נפש, לסבב עצמו בחומות הכרם והשדה אשר בירכו ה', עד שאינו רואה את כל מה שמעבר לכך. שמח הוא בחלקו, ואינו מניח למניעות זרות להפריע מנוחתו.

ולואי שזוכה לכך!

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו' (טו, א).
במדרש (רבה יח, א) מביא על זה הפסוק במשלי (יח, יט) אח נפשע מקרית עוז, ומפרשו על קרח. [ז"ל המדרש שם: זה קרח שחלק כנגד משה וירד כבוד שהיה בידו, ואין נפשע אלא מרידה].

שמעתי בזה **מרן הגה"ק (מהרי"ד) מבעלו זי"ע** שאמר בזה, שקרח לא בשביל רדיפת כבוד לבד עשה המחלוקת רק בשביל שקדושת כהונה גדולה מקדושת לוי, כי מבואר במשנה בסוף הוריות (פ"ג מ"ח) כהן קודם ללוי, והוא רצה להשיג גם קדושת כהונה, כמו שאמר משה (פס' י) ובקשתם גם כהונה, ולזה נכנס למריבה.

והנה משה השיב לו (פס' ה) **בוקר יודע ה' את אשר לו וגו',** ופירש"י גבולות חלק ה' בעולמו וכי. והענין, כי בחיצוניות אי אפשר לשנות הקדושה של כהונה ללוייה כמו שאי אפשר לשנות גבולי עולם, כי אין הלוי יכול להיות כהן, אבל בבחי' פנימיות יוכל להשיג כל הקדושה ע"י תהי"ק. וקרח לא התבונן בזה כי ע"י קדושת התורה יכול להשיג כמו קדושת כהונה, ובא לריב עבור הכהונה. וז"ש **אח נפשע מקרית עוז,** התורה נקראת עוז, שם פשע שלא התבונן במעלתה שעל ידה יכול להשיג בבחינת פנימיות כל הקדושה.

כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע (קול יעקב פרשת קרח)

לא נחמה ולא חזיון או השלמה בחוסר ברירה שנו כאן, אלא שמחה דלכתחילה במצב הנוכחי שבו הוא נמצא. מתוך הכרת הערך והחן המיוחד שיש לחלקו ונחלתו בעולמו של הקב"ה.

אבל באמת - מגלים לנו רבותינו הקדושים - יש מניעה גדולה ואמיתית להגיע לשמחה ושלווה. שהרי, גבולות חלק ה' בעולמו, כל אחד מוגבל בתחום ובתענוג שלו, אי אפשר לו להגיע אלא לחלקו המצומצם, ומה יעשה עם הנפש הישראלית השוקקת לפרוץ הגבולות ולעלות ההרה לטעום מכל החלקים והטובות, איך יגיע לתענוג הנרצה?

כאשר ידבק עצמו בתורה הקדושה!

העולם רגיל לפרש את המדרש ריש פרשת תרומה: "כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו - יש לך אדם שלוקח מקח יש בו זהב אין בו כסף, יש בו כסף אין בו זהב - אבל המקח שנתתי לכם יש בו כסף ויש בו זהב. יש אדם

ושיית רש"י "קרח שפקח היה מה ראה לשטות זו" מדהדת במשך כל הדורות, ובמשך כל המאורעות והויכוחים והמחלוקות שהיו בכלל ישראל. הרי כל מי שמתעסק במחלוקת רואה כמה כוחות גוף ונפש נשרפים באש המחלוקת, והוא שפקח הוא מה לו לשטות זו - לשרוף את כל הטוב בעבור ההישג המדומה של המחלוקת.

ויתרה מכאן: הפקח הלא יודע שכל תהליכי העולם מתנהלים בסדר ובהשגחה פרטית ומדוקדקת, כי הרי "באמת אין האדם יכול לעשות מאומה חוץ מדעתו של הקב"ה, ואם אחד שונא לרעהו וארב לו וקם עליו, לא יוכל להרע מצד עצמו מאומה, כי מה הוא ומה יכלתו" (לשון הקודש בספה"ק מאור עינים ליקוטים ד"ה מה יעשה לי אדם). ואם כן מה רואה האדם הפקח - שבכל הדורות שוב ושוב - לשטות זו להילחם בהשגחתו הפרטית והרחומה של הקב"ה.

[ואדרבה, החכם מניח חכמתו בצידו ומשטה עצמו לרדוף אחר השלום, וכדברי החתם סופר זי"ע עה"פ "השם גבולך שלום חלב חטים ישיביעך", שכשהאדם שם גבול לשכלו ומגביל חכמתו ופקחותו לרדוף אחר השלום גם בשעה שאין 'החשבונות הרבים' של חכמתו מסכימה לכך, אזי זוכה להשפעה גשמית מיוחדת - 'חלב חטים ישיביעך'].

אבל כנראה שבכל זאת משנת קרח - הדוגלת ב'שאיפות' ו'יתחרות' להגיע לדרגות הרוחניות של הזולת - עוברת מדור לדור, ואי אפשר להינצל ממנה כי אם בהרבה תפילה וסיעתא דשמיא.

כל אחד משנן יפה את המימרא של הרבי ר' זושא זי"ע, שלא יתבעוהו על שלא היה 'אלימלך' אלא על שלא היה 'זושא', ובכל זאת, כשמגיע הלכה למעשה הלב חושק להגיע למקומו של חבירו. הן בעבודה החיצונית - בתפקיד ובשליחות של חבירו בעולמו של הקב"ה, ואם איש מעמיק הוא, אזי מתאוה לדרגה הרוחנית של הזולת. וכאן מגיע הגלגל הבלתי פוסק הנקרא 'חלישות הדעת', מפני כל מה שנראה טוב ודשן אצל השני.

וגם הפקח ביותר, לכל הפחות כקרח, נופל בפח וקושים זה...

ומהו העצה הפשוטה לכך? להיות "שמח בחלקו".

הגה"ק רבי שלמה קלוגער
זי"ע

בסיון
ל' תתק"ח

השוחד יעוור

בימיו של רבנו, הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע, היה דיין אחד שריננו עליו שהוא מתפתה לקחת שוחד. אותו דיין היה פיסח ברגלו והילוכו היה קשה מאד, בהיותו מהלך קמעא קמעא. התבטא רבנו אודותיו בדרך של שנינות: אם הלא יהפוך להיות עיוור וסומא, יידעו הכל נאמנה שאכן ידיו נטלו שוחד. כי הלא אמרה התורה שהשוחד מעוררת את עיני החכמים. אולם כאשר דיין לוקה בעיניו והוא נעשה סומא, אין בכך ראייה ברורה שהוא נוטל שוחד, כי הלא אמרו חז"ל: פסיעה גסה נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. יתכן אפוא שפסיעותיו הגסות הפכוהו לעיוור. אולם דיין זה שפיסח הוא והוא מדדה גם מדדה ואינו מסוגל לפסוע פסיעה גסה, אזי אם יהפוך להיות עיוור ומאור עיניו יכהה - תהיה זו ראייה ברורה שידי לקחו שוחד.

הובא בספר אוצר שיחות צדיקים.

לשם ייחוד

נודעת היא הסערה ההלכתית אשר התחוללה לפני דורות בענין אמירת 'לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה' קודם התפילה והלימוד או עשיית דבר מצווה. הזדעק על כך הגה"ק בעל נודע ביהודה זי"ע (בשו"ת שלו, מהדו"ק סימ' צג) אשר התבטא בחריפות נגד האומרים בנוסח זה, באשר אינם מבינים את הדברים העמוקים. ואילו הרה"ק בעל באר מים חיים זי"ע צידד באמירת 'לשם ייחוד', כפי שהעלה את הדברים להלכה בשו"ת הנדפס בסוף ספרו הקדוש, שער התפילה.

בספר 'שיחת חולין של תלמידי חכמים החדש' (א, א) הובא שם שכאשר שאלו את דעת רבנו, המאור הגדול רבי שלמה קלוגער זי"ע שיחווה דעתו אודות אמירה זו. פתח והסביר בדרך משל.

משל לאותו אדם אשר קיבץ מתנה חשובה, אוצר משכיות, להוביל אל המלך הגדול ברוב יקר. חשש גדול ניקר בליבו מכל אותם השודדים והמלסטמים אשר ניצבים בקרן זוית, בסמטאות וביערות, שלא ילסטמו אותו ולא ייקחו ממנו את האוצרות אשר עמו. אשר כל כן הגה עצה חכמה, בכל מקום ומקום אליו הגיע, מיהר להכריז ולומר: "זהו

אוצרו של המלך. את האוצר של המלך אני נושא. מתנה היא למלכנו הנערץ והגדול". עד שלא היה אחד בכל הפלך אשר לא ידע היטב שאוצר זה אשר עם האדם הזה - של המלך הוא. וממילא, התייראו גם נרעדו כל המלסטמים וכל השודדים והגזלנים מלגעת באוצר זה, כי מי הוא זה אשר יהין לגעת ברכושו של המלך, בודעו כי גורלו יהא רע ומר עד מאד.

ומן המשל אל הנמשל:

כאשר אחד מישראל מקיים מצווה כלשהי או עומד בתפילה או לחילופין עוסק בתורה הקדושה; עולים מעשיו ודיבוריו בסערה השמימיה כדורון למלך מלכי המלכים. וכידוע לידועי ח-ן, המקטרגים עומדים כולם לקטרג עליו וללסטם אותו, לקחת מעמו את דבר התורה והמצווה. אשר על כן תיקנו המקובלים להקדים ולומר 'לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה' קודם עשיית המצווה או התפילה, ועל ידי אמירה זו האדם הריהו כמכריז ואומר בקול גדול: "דורון למלך אני נושא. לשם ייחוד קוב"ה ושכינתיה אני עושה" - וממילא מרתתים על אלה הקליפות לפגוע בו.

בכך המשיך רבנו וביאר את דבר המקרא (תהלים מה) רחש ליבי דבר טוב, אומר אני מעשי למלך, לשוני עט סופר מהיר. וכך היה ביאורו, רחש ליבי דבר טוב כאשר רחש ליבי לעשות דבר טוב, לקיים מצווה או להתפלל לפני הבורא יתברך, ואני חושש ומרתת מפני אותם המקטרגים העומדים בדרכי וחפצים לחמוס הימני את תפילתי ומצוותי, אומר אני בהכרזה גלויה מעשי למלך! הרי אני מוביל את מעשיי למלך מלכי המלכים, דורון לריבון העולמים, וממילא מתייראים המה להזיקני ולשוני עט סופר מהיר.

החסיד רבי עזריאל לוין ז"ל בהגיעו לראש השנה בצל קדשו של רביה"ק מרן מהר"י זי"ע, מסר בפני הקודש את הדברים האמורים בשם רבנו. מרן מהר"י זי"ע התלהב ביקוד אש קדשו. קודם התקיעות, כאשר עלה מרן אל הדוכן והשופרות עמו, בדחילו ורחימו, ביקש מהחסיד ר' עזריאל לגשת אליו וביקשו לספר לפני כל קהל הקודש את דבריו של רבנו. וקילס מרן מהר"י זי"ע את הדברים מאד ולאחר מכן ניגש לתקיעת שופר.

אליהו מלאך הברית

כך הובא בספר שיחת חולין:

כאשר ביקר אחד מבני העיר בראד במחיצת

קדשו של הרה"ק רבי אברהם מטריסק זי"ע, פנה אליו הרה"ק ושאלו האם מכיר הוא בגדולתו של הרב דבראד, רבנו שלמה קלוגער זי"ע. האיש השיב שבודאי, הלא שמע גדולתו מאירה מקצה העולם ועד העולם. פנה אליו הרה"ק מטריסק זי"ע ואמר לו: הבה ואספר לך על קדושתו הרבה ועל כוחו כי גדול הוא.

וסיפר הטריסק'ער מגיד, דברים כהווייתם - באחד הימים הוא הוזמן אל העיר טריסק על מנת לשמש כסנדק בברית מילה. באותו בוקר היו שתי בריתות בעיה, אחת מהן של תינוק אשר אביו שכב על ערש דווי והתקרב לכדי גסיסה - שם היה רב העיר, רבנו, עומד לשמש כסנדק. ואילו בברית הנוספת עתיד היה הטריסק'ער מגיד לשמש כסנדקאות.

תקנה תיקן רבנו בעיר בראד, לערוך את כל הבריתות בבית הכנסת הגדול דווקא ועד השעה תשע בבוקר.

כשהתקרבה השעה תשע ועדיין לא הופיע המשמש לזמן את רבנו אל מעמד הברית, פנה רבנו ללכת בעצמו אל בית המדרש. בהגיעו שמה, נאמר לו שעדיין מתעכבים מלהביא את התינוק למעמד הברית, מאחר ואביו הגיע לידי גסיסה, אשר על כן ממתנינים שתצא נשמתו ולאחר מכן יוכלו לקרוא לבנו הרך הנימול על שם האב. שמע רבנו ופנה אל הרה"ק מטריסק זי"ע באומרו: "טריסק'ער מגיד, הבה ונלך". יחדיו הלכו שני המאורות אל הבית אשר שם היה אב ובנו. בהגיעם שמה ראו את האב שוכב, גוסס ממש, ונרות כבר היו דלוקים למראשותיו. ציווה רבנו שיכבו את הנרות והורה להביא אליו את התינוק למולו על ברכיו, כאן, בתוך הבית.

הביאו את התינוק ואף המוהל הכין את סכין המילה. באותה שעה התרחש הפלא הגדול, האב החל מתחזק במיטתו עד שהתרומם ממש והצליח לברך ברכת 'להכניסו בבריתו של אברהם אבינו'. מלו את התינוק ובד בבד החל האב להתחזק עד ששב לבריאותו האיתנה באורח פלא - ועוד שנים רבות חי. בצאתם שני המאורות, פנה רבנו אל המגיד מטריסק זי"ע ואמר:

"אל תחשבו שמא אות היה כאן או מופת. כי לא כן. אלא אמרתי לעצמי הלא אליהו מלאך הברית מופיע בכל ברית מילה על מנת לרפא את התינוק הנימול. נעשה אפוא את הברית בתוך בית החולה וכאשר יופיע אליהו מלאך הברית, כבר יחיש רפואה גם לאביו החולה, ואכן כך היה, בסייעתא דשמיא".

מהלכות תפלה (ג')

א. אפילו אם במקום שיבוא יהיה יכול ג"כ להתפלל עם הציבור בזמנו, אפילו הכי אסור, והטעם דהליכה בדרך הוי כיעוסק בצרכיו. **ב.** כמו שביארנו לעיל שיחפצי שמים' מותר, לכן מותר לנסוע לצורך מצוה. או לנסוע כדי להתפלל במקום מסוים. כגון לנסוע לכותל וכיו"ב. **ג.** האיסור ללכת בדרך הוא רק שלא בשעת הדחק, אבל בשעת הדחק מותר, אפילו אחר שכבר הנץ החמה, ולמשל שהאורון נוסע מיד בבוקר ולא יהיה לו אפשרות להתפלל קודם, או אפילו במצב לא כל כך דחוק, וכמו שכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' י"ט) שאם חושש שאם לא יסע מיד בבוקר (שאז למשל יש נסיעה מאורגנת) אחר התפלה יהיו לו כמה עיכובים בדרך, יכול לצאת לדרכו קודם התפלה, ויאמר גם ברכות השחר קודם, וכשיגיע למחוז חפצו יתפלל במנין. **ד.** מוסיף המשנ"ב בשם פוסקים קדמונים, שגם קודם מנחה ומעריב יש איסור ללכת בדרך לפני התפלה, אמנם יש בזה מחלוקת בין פוסקי זמנינו, שדעת השו"ת 'שבט הלוי' (ח"ח סי' ח"י), שהוא לא משום איסור עשיית חפצו, רק משום שהדרך (ובפרט בשנים קדמוניות) מבלבל דעתו של אדם. ולא יוכל להתפלל כראוי, ולפי זה אם הוא דרך קצרה או שנוסע בקלות באופן שיוודע שיוכל להתפלל בישוב הדעת בבואו מן הדרך, מותר. אבל דעת הגר"ש אורבך זצ"ל שגם קודם מנחה ומעריב טעם האיסור משום 'עשיית חפצו' קודם התפלה, שהוא גם קודם מנחה ומעריב, רק אם רוצה להתפלל דווקא אח"כ, כגון שעוד לא הגיע זמן מנחה קטנה, נחשב כלא הגיע זמן תפלה ומותר לו ללכת לדרכו ולהתעסק בצרכיו, ה. ונעתיק בזה בלשון בעל תרומות הדשן (שהובא בבית יוסף) שיש בזה משום התעוררות, 'ראיתי רבים מן המדקדקים שהיו נמנעים מללכת לצרכיהם בשחרית עד שהיו נכנסים תחלה לבית הכנסת, ואומרים שירות ותשבחות, ואחר כך הולכים לעשות חפציהם, אבל מפשטא דגמרא משמע דלא שפיר קא עבדי, דאתפלת י"ח שנקבע עיקר לעבודת הקב"ה, על זה קפידת תלמודא להקדים אותה לעשיית חפציו עכ"ל, וכעין זה פסק הרמ"א, וז"ל: ויש מקילין לאחר שאמרו מקצת ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר, וטוב להחמיר בזה עכ"ל. **ו.** כתבו כמה מפוסקי זמנינו שיש ללמד זכות על אותם ההולכים לדרך או עוסקים בעשיית חפציהם לפני התפלה, באופן שזה נחוץ להם לצורך פרנסתם, [ובהדגשה רק שצריך להם לצורך פרנסת הבית, ולא לצורך להגדיל רווחים והון] וכשהו במצב שמוכרחים דייקא מיד בבוקר לעסוק בזה, ולא להפסיד זמן תפלה, ומבוסס על מאמר חז"ל 'עושה צדקה בכל עת' זה המפרנס אשתו ובניו, וגם בצירוף שאומרים ברכות קודם, שיש קצת פוסקים המקילים בזה, וראוי מאד בכל זה לא לסמוך על דעת עצמו, רק לעשות שאלת חכם, כי האדם קרוב אצל עצמו, והבוטח בה' חסד יסובבנו.

עשיית חפצו לפני התפלה, עשיית דברים קלים, קניית מצרכי מזון. אמרו חכמינו ז"ל בגמרא (ברכות י"ד ע"א) אסור לו לאדם לעשות חפצו קודם שיתפלל, שנאמר 'צדק יהלך לפניו וישם לדרך פעמיו' [ומפרש רש"י, 'צדק' זה תפלה שמצדיקו לבוראו, ואת זה צריך לעשות קודם, ואח"כ וישם לדרך פעמיו' הכוונה יכול ללכת לדרכי חפצו, עכת"ד רש"י].

ונבאר בזה בס"ד כמה פרטים: **א.** האיסור של עשיית חפצו מתחיל מזמן 'עלות השחר', וכידוע שיש כאלו הנוהגים זמן עה"ש כפי המובא בלוחות המצויים בידינו (שהוא כ-90 דקות לפני נץ החמה), ויש הרבה הנוהגים 72 דקות לפני נץ החמה, ולכן לפי זה מתחיל רק מאז זמן האיסור. אמנם, מחצי שעה לפני עלות השחר, אין להתחיל במלאכה, אלא א"כ יברך מקצת ברכות כמו לכל הפחות ברכת התורה. אבל אם התחיל במלאכה יותר מוקדם, [כגון אלו העובדים ב'משחטות' המתחילים עבודתם בכשעה 3:00 בערך], מותר להמשיך במלאכתו, אם יודע שיגמור יהיה עוד שהות להתפלל תוך כדי זמן תפלה.

ב. כתבו פוסקי דורות האחרונים שע"פ דיוק לשון השו"ע 'אסור לאדם להתעסק בצרכיו קודם התפלה', שזהו רק במלאכה שיש בה 'עסק' אבל מלאכה קלה שנעשית ללא שהייה אין איסור, ואביא כמה דוגמאות שמותר, ומהם ילמד כל א' כיוצא בהם. לסדר מצעות המטה לאחר השינה, להוציא פסולת לפח אשפה, להכניס כביסה למכונת כביסה. אבל עסק שיש בה שהייה אסור, אפילו אם זה רק דרך שיחת טלפון.

ג. כתבו הפוסקים הקדמונים, שרק 'חפציו' אסור, אבל 'חפצי שמים', מותר, ולכן מותר לקנות צרכי מזון בערב שבת ויו"ט לפני התפלה, אם אח"כ לא יוכל כ"כ וכמו כן מותר להתעסק בצרכי ותיקוני הבישול לכבוד שבת ויו"ט, וכל זה גם להכנות של שאר סעודה מצוה כמו סעודת ברית מילה וכיו"ב ופוסקי זמנינו הוסיפו (ראיתי בשם הגאון רשז"א ז"ל ועוד), שכמו כן קניית מצרכי מזון וכדו', הנצרכים בבית בבוקר מיד, ושאר העיסוקים עם הצאצאים כדי לשלחם למוסדות החינוך, כל זה הם 'חפצי שמים', דהיינו צדקה וחסד עם בני ביתו, ובכלל הכנה לתפלה כמו שאמרו חז"ל 'ואני בצדק אחזה פניך' [וכל ערום יעשה בדעת, ולבדו יבין לדעת מה צריך ומה לא צריך, ואכמ"ל בזה].

ד. מי שיש לו משרתים יהודים, וצריך שישמשוהו מיד בבוקר, מעיקר הדין אין איסור כי זהו תפקידם, אבל מצד מדת חסידות טוב שיזהיר שלכל הפחות יאמרו קודם ברכת התורה, ופרשה ראשונה של קריאת שמע.

ללכת בדרך לפני התפלה, נסיעה לכותל המערבי לפני התפלה, נסיעה קודם מנחה ומעריב - אמרו חכמינו ז"ל, בגמרא ברכות (י"ד ע"א), כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפצו, שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. עכ"ד הגמרא. וכן נפסק בשו"ע, אסור ללכת לדרך עד שיתפלל, ונבאר בזה בס"ד כמה פרטים.

שבת מברכיך

ילקוט מקורות קדומים, הלכות ומנהגים, הליכות והנהגות; בדבר התקנה הקדומה להכריז ולברך 'ברכת החודש' מידי שבת מברכים - מדוע נקבע המנהג לברך בשבת בדווקא? - מקורות על פיוטי הבקשות, מנהגים והנהגות וטעמיהם ברוח גדולי וגאוני קדמאי לדורותיהם - פירושים וילקוט אמרים על תפילת 'יהי רצון' בברכת החודש -

חיים של עושר וכבוד

בספר "רחמי הרב" (עמ' רא אות ב בושה) הביא כי פעם נשאל **מרן בעל שבת הלי זצ"ל** על נוסח הבקשה בברכת החודש "ותתן לנו וכו' חיים של עושר וכבוד". בשלמא חיים של עושר יש בהם גם תועלת רוחנית רבה, אך 'כבוד' הלא הוא אחד הדברים המוציאים את האדם מן העולם. כיצד אפוא ייתכן שמבקשים מלכתחילה על דבר פסול.

השיב רבינו ל'כבוד' ישנה משמעות נוספת והיא 'כבוד עצמי' של כל אדם שהוא דבר חיובי. והוסיף לבאר במתק לשונו, כי לכל אחד יש מעמד אישי שונה. ישנו אחד שהתנהגות מסוימת בה נוהג חבירו היא בושה עבורו מפאת מעמדו. ואילו אצל רעהו התנהגות כזו דווקא הולמת את מדרגתו. ועל כך בקשתנו, שנשמור על כבודנו ומעמדנו הראוי לכל נבוא חלילה לידי בושה ולידי ביזיון.

ותתן לנו חיים ארוכים

בספר "עץ יוסף" הביא לבאר את הבקשה שתתן לנו חיים ארוכים. כי חיי צער - קצרות, הם ארוכים יום לשנה ומעט נחשב לרובי. אולם חיי מנוחה הם כימים אחדים, ע"ז התפלל שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום כו' ר"ל שיהיו של שלום וארוכים.

יראת חטא - חיים שיש בהם יראת חטא. היינו לא יראת העונש, רק יראת חטא עצמה, שתהא הרע מאוס ומגונה בעיניו כמ"ש נבזה בעיניו נמאס וגו', ויתירא מחטא עצמו שלא תארע דבר מגונה לידו.

כופלים בקשת יראת שמים

כ"ק אדמו"ר מסקולצ'ן זצ"ל שח פעם בשיחת קדשו בשם אביו הקדוש בעל 'יועם אליעזר' ז"ע, שתמה על הנוסח בברכת החודש שאנו כופלים פעמיים לבקש על יראת שמים, בראשונה אומרים "חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא", ושוב מבקשים אנו "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים", וכפילות זו למה לנו?

אין זה אלא שתחילה אנו מבקשים יראת שמים ויראת חטא בפשטות, אבל אחר-כך אנו חוזרים ומבקשים, שיראת שמים זו לא תהא חלילה מתוך פחד, אלא מתוך אהבה ושמחה, והיינו "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים", שיראת שמים זו תהיה מתוך אהבת התורה הקדושה, והרצון הפנימי לקיים מצוותיה וחוקותיה בלבב שלם.

שתמלא לנו משאלות ליבנו לטובה

עוד הביא בספר "שפתי חכמים" וכ"כ היעבץ בפי אשרי ע"ש מבאר את הבקשה באופן אחר את תפילת הבקשה משאלות לבנו לטובה, שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובה. לפי שהאדם אין יודע העתידות, ויש לו משאלות הלב שאינם לטובה, לכן התפלל (רב) כן.

החודש בשבת דווקא, דכל ברכאן דלעילא ולתתא תליין בשבתא, הרי שהשבת משפיע כל טוב לכל החודש הבא עלינו לטובה.

נמצא בספר פתחי שערים על שערי אפרים[סימן ש"ן] דאף כשחל ראש חודש בשבת מכריזים בשבת קודם לכן, משום לא פלוג. ועוד סיבה נוספת, דכדי שהיוצאים לדרך לפני שבת, ידעו אימתי יחול ראש חודש הקרוב.

טעם שנהגו לעמוד, ומחזיקים ס"ת

ובמגן אברהם הביא(שם, סק"א): **טעם** שנהגו לעמוד בשעה שמברכין החודש, דוגמת קידוש החודש שהיה מעומד.

נהגו שהשליח ציבור המברך את החודש מחזיק ספר תורה בידו, והיינו בכדי לעורר את הכוונה [כך מבואר במחצית השקל]. ובמקור חיים להח"ו (סי' תצ"ב) כתב שבזכות הס"ת יתקבל הבקשה. ישנו קהילות בהם נוטלים את הספר מיד בתחילת אמירת 'יהי רצון' וישנם קהילות בהם נוטלים את ספר התורה בתחילת אמירת 'מי שעשה ניסים' וכן המנהג בבעלזא.

ידיעת זמן המולד

מבואר בספרי קדמונים ובספרי קבלה, כי יש לדעת בשעה שהקהל מברך את החודש, ראוי לדעת את זמן מולד הלבנה.

מזה נתפשט המנהג בתפוצות ישראל שמכריזין את זמן המולד קודם ברכת החודש דווקא. אכן המנהג בבעלזא שאין מכריזין ויש לציין מש"כ בספה"ק אוהב ישראל פר' בא רמז לזה 'אין אסתר מגדת' שאין מגידים מולד הלבנה שלא יתאחז החיצונים.

בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן קלג) מבאר על נוסח מה שאומרים שתחדש עלינו את "החודש הזה", שיש להקשות שלכאורה עדיין לא נכנס החודש החדש הקרוב, ולא חל כלל. אלא הוא מבאר שהוא חוזר להכרות המולד, שלאחר שהכריזו את המולד החדש הבא, מתפללים ומייחלים כל הקהל על החודש "הזה" - שעכשיו הכריזו עליו שיתחדש לטובה ולברכה.

סדר ברכת החודש

את סדר התפילה בברכת החדש מבואר בפוסקים כי מקורו בראשונים מתחלת מברכת 'מי שעשה ניסים וההמשך, אך מנהג הקהילות להקדים תפילת 'יהי רצון' שתחדש עלינו את החודש לטובה ולברכה. לאחר מכן מוסיפים את הבקשות: "ותתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום". זוהי תפילת רב המובאת בפ"ק דברכות (טז, ב) שהיה רב נוהג לאומרה בכל יום אחר תפילתו.

יש נוסחאות שנהגים לסיים "בזכות תפילת רב", ויש אומרים "בזכות תפילת רבים". ובבעלזא נהגו לומר בזכות תפילת רב רבים.

נהגה בשבת קודש זו שבעיצומה אנו עומדים, נהגו כל בית ישראל לברך את החודש הבא עלינו לטובה כמו בכל בשבת שלפני ראש חודש. מנהג זה לא נזכר בתלמודים, אך כבר נתפשט בימי רבותינו הראשונים כמובא במקורות רבים.

דבר תקנת רבותינו הראשונים, מקיימים בכל 'שבת מברכים' - היינו, שבכל שבת שלפני ראש-חודש, אחר קריאת ההפטרה, קודם 'אשרי', שליח-הציבור מכריז ומודיע לקהל באיזה יום יחול ראש-החודש. זאת, כדי שידע כל אדם מתי חל ראש-חודש.

וכך כתב המגן אברהם (סימן תי"ז סק"א) "בשבת שלפני ר"ח מברכין החודש עכ"ל. ושם מתבאר כי הוא דוגמת קידוש החודש, עיין שם.

טעמים וביאורים שנקבע לברך בשבת

טעם נמצא שמברכים את החודש בשבת דווקא. וזה **לשון היראים** (מצוה רנ"ט) "ומה שנהגו העולם להגיד חודש בשבת אין זה קידוש, כי ראש ב"ד אינו בינינו והמצוה הזאת אינה תלויה אלא בראש ב"ד, אבל תקנוה ראשונים להגיד לעולם ר"ח הזהר בו ובתלוי בו".

כדברי היראים, כתבו גם במחזור ויטרי (סימן ק"צ) ובאר זרוע ה' ראש חודש (סימן תנ"ב) דאין ברכת החודש ענין לקידוש החודש.

אך בשבלי הלקט (סימן ק"ע) כתב "מה שנהגו לבלי הכנסת ראש חדש בתפלת ערבית קודם תפלת לחש שהחזן מכריז ראש חדש והצבור עונין לששון ולשמחה **לא משום קידוש החודש נהגו כך** שהרי אין קידוש החודש אלא ביום כדי שיהא אדם זכור להתפלל יעלה ויבוא ועוד מפני הנשים להיות זריזות להפסיק מלאכתן. וכן מה שמכריזין אותו בשבת שלפני ראש חודש אינו זכר לקידוש החודש שהרי אין מקדשין ראש חדש אלא בזמנו אלא להשמיע לעם שבבית הכנסת יום קביעת החודש כדי שיוודע לכל אדם. לפי שבימות החול פעמים בני אדם טרודין במלאכתן ואין באין לבית הכנסת והדבר משתקע ביניהן כן כתב אחי ר' בנימין גר"ו".

הרי לנו כי תיקונוה בשבת לברך את 'ברכת החודש', משום שהוא זמן קהילה לכל, שבימות החול היו העם טרודים על המחיה ועל הכלכלה, ואין מתקבצין כל כך בבית הכנסת, לכן קבעו חכמינו זכרונם לברכה כי בשבת יש להתקבץ ולהודיע אימתי ראש חודש.

וכך נפסק במשנה ברורה (תז"א) וזה לשונו: מנהג קדמונינו לברך את החדש בשבת שלפני ראש חודש... ואין ברכת ראש חדש כקדוש החודש שהיה מלפנים, אלא שמודיעים להעולם מתי יחול ראש חדש ויזהרו בכל הלכות החדש.

השבת משפיע לכל החודש

עוד ביאור נפלא נמצא בדברי צדיקים [ב'תפארת שלמה עניני שבת הגדול] שנהגו לברך את ברכת